

УДК 339.9

Дорофєєва Х.М.

аспірант

Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ВАНТАЖООБІГУ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ

ANALYSIS OF INTERNATIONAL FREIGHT TURNOVER OF UKRAINE AND PROBLEMS OF UKRAINIAN TRANSPORT SYSTEM

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена розгляду деяких показників розвитку транспортної системи України. Особливу увагу приділено експорту та імпорту вантажів. Розглядається географічна структура зовнішнього вантажообігу держави та його номенклатура. Представлена структура вантажообігу України за видами транспорту. Розглядаються найбільш важливі проблеми розвитку транспортної системи України.

Ключові слова: вантажообіг, імпорт, експорт, транспортна система, транспортна мережа.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена рассмотрению некоторых показателей развития транспортной системы Украины. Отдельное внимание уделено экспорту и импорту грузов. Рассматривается географическая структура внешнего грузооборота государства и его номенклатура. Представлена структура грузооборота Украины по видам транспорта. Рассматриваются наиболее важные проблемы развития транспортной системы Украины.

Ключевые слова: грузооборот, импорт, экспорт, транспортная система, транспортная сеть.

ANNOTATION

The article considers some of the indicators of the transport system of Ukraine. Special attention is paid to the export and import of goods Ukraine. The geographical structure of the external turnover of the state and its nomenclature are considered. The structure of turnover of Ukraine in modes of transport is proposed. The most important problems of the transport system of Ukraine are considered.

Keywords: turnover, import, export, transport system, transport network.

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиріч розвиток світової транспортної системи зазнав складнощів, що викликані як зовнішніми факторами, такими як вплив кризових явищ в економіці більшості країн, так і внутрішніми – транспортні системи більшості країн потребують значних змін відповідно до вимог сучасного розвитку світового господарства. Кризові явища 2008-2012 років відобразилися на вантажообігу та пасажирообігу більшості країн світу, при цьому найбільший вплив вони здійснювали на регіони, що розвиваються. Однак, потреби світової економіки в подальшому удосконаленні транспортних процесів та розвитку інноваційних, високоінтегрованих схем перевезень вантажів з гарантією їх збереження вимагають від країн значних інвестицій в транспортну галузь.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розгляду особливостей функціонування

та оптимізації транспортної системи присвячені роботи таких вчених, як А.Е. Горєва, А.Е. Емірової, В.К. Городецького та ін. Аналізу транспортної системи України присвячені роботи А.С. Маловичка, С.В. Смеричевської, С.В. Чернешової та ін.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження транспортної системи України та аналіз її міжнародного вантажообігу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Транспорт – одна з найбільш важливих галузей господарювання України. Ефективне функціонування транспортної системи та інтеграція її в європейську та світову транспортні мережі сприятиме вирішенню найважливіших завдань сьогодення та дозволить збільшити обсяги міжнародних перевезень.

Загальна транспортна мережа України включає 21,7 тис. км залізничних колій, 165,8 тис. км автомобільних доріг з твердим покриттям, 39,8 тис. км газопроводів та 1,0 тис. аміакпроводів, 4,8 тис. км магістральних нафтопроводів, 2,2 тис. км експлуатаційних річкових судноплавних шляхів з виходом до Азовського та Чорного морів. Найбільша кількість перевезень здійснюється наземними видами транспорту (24% – залізничним, 68% – автомобільним транспортом) [1].

Розглянемо вантажообіг України наземними видами транспорту та морським транспортом. Протягом останніх п'яти років показники вантажообігу на різних видах транспорту зазнали значних змін (табл. 1). У 2013 році вантажообіг на залізничному транспорті збільшився порівняно з 2009 роком на 14,3% або на 28038,9 млн т/км, на автомобільному – на 19,5% або на 6620,5 млн т/км, у той час як на водному транспорті вантажообіг скоротився на 41,8% або на 3311,9 млн т/км у 2013 році порівняно з 2009 роком, на трубопровідному – на 22,7% або на 32228,7 млн т/км, на авіаційному – на 22,1% або на 77,3 млн т/км. Скорочення вантажообігу на морському та авіаційному транспорті обумовлюється підвищенням тарифів на перевезення, на трубопровідному транспорті – скороченням кількості діючих газопроводів у зв'язку з їх зношеністю [3].

Експорт, імпорт та транзит вантажів займають важливе місце в розвитку економічної системи країни. У загальному обсязі експорту послуг за 2013 р. 29,5% припадало на послуги вантажного транспорту, однак питома вага вантажних транспортних послуг у загальному обсязі імпорту послуг за 2013 р. становила 2,0%.

Структура торгівлі України транспортними послугами представлена на рис. 1. Найбільшу частку в міжнародних транспортних послугах України займає експорт – 33%. Найбільшими групами вантажів є: руди, шлаки та зола, сіль, сірка, штукатурні матеріали, цемент, зернові культури, чорні метали, енергетичні матеріали, нафта та продукти її перегонки, деревина і вироби з деревини, добрива. Україною імпортуються п'ятнадцять груп вантажів, а саме: енергетичні матеріали, нафта та продукти її перегонки, руди, шлаки та зола, сіль, сірка, штукатурні матеріали, цемент, чорні метали, добрива, полімерні матеріали, пластмаси, папір та картон, істівні плоди та горіхи; цитрусові [1].

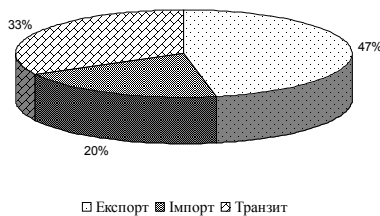

Рис. 1. Структура торгівлі України транспортними послугами [1]

За даними Державної служби статистики України найбільшу частку в експортному вантажопотоці України має залізничний транспорт (50,7%), найменшу – авіаційний (0,0003%).

Відповідно до даних таблиці 2 обсяг експорту вантажів всіма видами транспорту протягом останніх п'яти років збільшився з 134255,7 тис. т у 2009 році до 175558,4 тис. т у 2013 році, тобто на 30,7% або на 41302,7 тис. т. Стабільне збільшення обсягів експорту вантажів спостерігається до країн СНД, країн ЄС та країн Азії. Активізація інтеграційних процесів призводить до збільшення товарообігу між країнами цих регіонів. Окрему увагу слід звернути на те, що географічне положення України дає змогу однаково ефективно вести торгівлю, перевозити вантажі будь-яким видом транспорту між державами Європи, СНД та Азії. Скорочення вантажопотоку між Україною та країнами Америки та Азії взаємопов'язані з загальносвітовою тенденцією скорочення вантажних перевезень морським та повітряним транспортом через збільшення тарифних ставок [2].

Також необхідно зазначити, що найбільші обсяги експорту вантажів Україна має з країнами-членами ЄС. При цьому майже 52% вантажопотоку приходить на залізничний транспорт, і всього 8% – на автомобільний. Найбільші обсяги вантажів приходяться на такі країни, як Австрія (2358,47 тис. т), Болгарія (2048,61 тис. т), Польща (6466,47 тис. т), Словаччина (2705,40 тис. т), Угорщина (1249,30 тис. т), Чеська Республіка 4190,47 (тис. т).

Таблиця 1

Динаміка вантажообігу України в 2009-2013 рр, млн т/км [1]

Вид транспорту	2009 р.	2010 р.	Темп росту 2010 р. до 2009 р.	2011 г.	Темп росту 2011 р. до 2010 р.	2012 г.	Темп росту 2012 р. до 2011 р.	2013 г.	Темп росту 2013 р. до 2012 р.
Залізничний	195978,9	218037,6	111,26	243556,4	111,70	237274	97,42	224017,8	94,41
Автомобільний	33866,7	38697,2	114,26	38438,9	99,33	39194,1	101,96	40487,2	103,30
Водний	7927,1	9014,5	113,72	7365,2	81,70	5324,8	72,30	4615,2	86,67
Трубопровідний	141880,5	138445,4	97,58	136700,4	98,74	112505	82,30	109651,8	97,46
Авіаційний	350,3	378,2	107,96	366,8	96,99	349,5	95,28	273,0	78,11

Таблиця 2

Динаміка експорту вантажів всіма видами транспорту України до деяких регіонів світу в 2009-2013 рр, тис. т [1]

Регіон	2009 р.	2010 р.	Темп росту 2010 р. до 2009 р.	2011 р.	Темп росту 2011 р. до 2010 р.	2012 р.	Темп росту 2012 р. до 2011 р.	2013 р.	Темп росту 2013 р. до 2012 р.
Країни СНД	28697,8	36310,4	126,53	43376,9	119,46	47557,5	109,64	48251,2	101,46
Країни ЄС	34176,9	43891,8	128,43	51269,0	116,81	51371,8	100,20	52687,1	102,56
Азія	54604,9	45407,7	83,16	45959,9	101,22	51664,7	112,41	54569,8	105,62
Африка	10585,5	9028,1	85,29	7784,6	86,23	14735,8	189,29	14605,8	99,12
Америка	2882,9	4961,9	172,11	4682,1	94,36	4450,9	95,06	4202,7	94,42
Усього	134255,7	142977,9	106,50	155597,7	108,83	170854,6	109,81	175558,4	102,75

Номенклатура експорту вантажів протягом останніх років не змінилася (рис. 2). Найбільшу питому вагу в загальному експорті вантажів мають мінеральні продукти – 50%, а саме руди та шлаки (22,3%), продукти рослинного походження – 19%, а саме зернові культури (15,4%), та недорогоцінні метали та вироби з них – 17%, а саме чорні метали (15,1%). Інші групи товарів займають у загальному обсязі експорту частку меншу за 1% [1].

В імпорті та транзиті вантажів Україною найбільшу частку мають відповідно трубопровідний (26,8% та 66,0%) і залізничний (44,4% та 27,5%) транспорт.

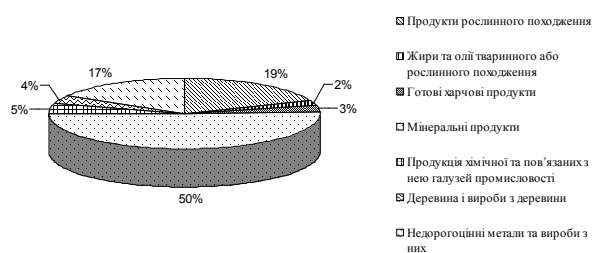

Рис. 2. Номенклатура експорту вантажів Україною у 2013 році [1]

Відповідно до даних таблиці 3 обсяг імпорту вантажів всіма видами транспорту протягом останніх п'яти років зменшився з 69388,0 тис. т у 2009 році до 47255,6 тис. т у 2013 році, тобто на 31,9% або на 22132,4 тис. т. Зменшення обсягів імпорту вантажів спостерігається до країн СНД. У 2012 році спостерігалось скорочення імпорту вантажопотоку також з країн Азії, Африки та Америки. Тільки імпорт вантажів з країн-членів ЄС стабільно збільшується. Так, у 2013 році імпорт вантажів к країн ЄС склав 11625,6 млн т, що на 8,1% більше ніж у 2012 році та на 65,7% більше ніж у 2009 році.

На відміну від експорту вантажів найбільшу питому вагу в імпортному вантажопотоці України займає автомобільний транспорт – 50,5%, а залізничний – 27,8%. Найбільші обсяги вантажів надходять до України з таких дер-

жав, як Німеччина (1663,48 млн т) та Польща (3647,21 млн т).

Номенклатура імпорту вантажів також не зазнала значних змін за період 2009-2013 років (рис. 3). Найбільшу питому вагу в загальному імпорті вантажів мають мінеральні продукти – 72,8%, а саме енергетичні матеріали (55,9%), продукція хімічної промисловості – 6,2%, а саме добрива (2,77%), та недорогоцінні метали та вироби з них – 3%, а саме чорні метали (2,8%). Інші, не представлені на рисунку 3, групи товарів займають у загальному обсязі експорту частку меншу за 1%.

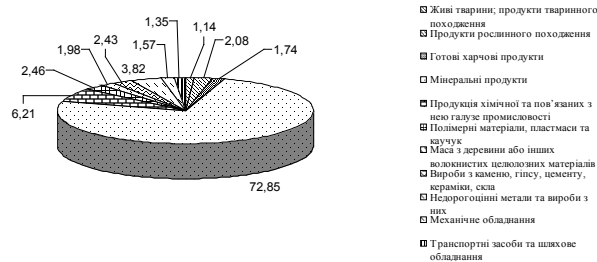

Рис. 3. Номенклатура імпорту вантажів Україною у 2013 році [1]

На шляху збільшення експорту та імпорту вантажопотоків України існують певні труднощі, пов'язані, перш за все, з необхідністю залучення інвестиційних коштів у розвиток транспортної системи держави. Такими проблемами є [4]:

– На автомобільному транспорті:

- якість українських доріг не відповідає європейським стандартам з багатьма показниками: швидкість, надійність, безпека та ін. На території держави майже відсутні дороги з багаторядним рухом на високій швидкості;

- застаріла матеріально-технічна база організацій, що здійснюють обслуговування автомобільної транспортної мережі.

– На залізничному транспорті:

- зношеність основних фондів;

- ширина колії відрізняється від європейської, що значно знижує експлуатаційні характеристики залізниці.

Таблиця 3

Динаміка імпорту вантажів всіма видами транспорту України до деяких регіонів світу в 2009-2013 рр, тис. т [1]

Регіон	2009 р.	2010 р.	Темп росту 2010 р. до 2009 р.	2011 р.	Темп росту 2011 р. до 2010 р.	2012 р.	Темп росту 2012 р. до 2011 р.	2013 р.	Темп росту 2013 р. до 2012 р.
Країни СНД	69388,0	53918,8	77,71	68957,9	127,89	55093,5	79,89	47255,6	85,77
Країни ЄС	7017,2	8221,8	117,17	9019,6	109,70	10753,9	119,23	11625,6	108,11
Азія	4618,5	6979,1	151,11	6435,3	92,21	6118,9	95,08	6581,9	107,57
Африка	3532,2	4255,3	120,47	4509,2	105,97	3928,5	87,12	4421,8	112,56
Америка	2396,4	3550,9	148,17	5304,5	149,38	5032,3	94,87	5169,5	102,73
Усього	88019,8	78364,2	89,03	95706,5	122,13	82306,5	86,00	76134,2	92,50

- На повітряному транспорті:
 - відсутність достатньої комплектації парку літаків;
 - недостатнє фінансування будівництва та реконструкції об'єктів авіаційної інфраструктури.
- На водному транспорті:
 - зношеність портового обладнання та кораблів;
 - малотоннажність кораблів;
 - застаріла портова інфраструктура.
- На трубопровідному транспорті найбільшою проблемою України є те, що майже всі шляхи орієнтовані на транзит нафти та газу лише з Росії;

Зважаючи на ці проблеми, необхідно відзначити, що довготривала стратегія розвитку транспортної системи України не повинна змінюватись. Вона має бути спрямована на розширення мережі транспортних комунікацій, збільшення їх навантаженості, покращення синхронності роботи різних видів транспорту [5]. Однією з форм інтеграції України до ЄС має стати спільне функціонування транспорту під час інтермодальних перевезень. Комплексне забезпечення таких перевезень у міжнародному масштабі має бути імплементовано для відкриття нових транспортних коридорів.

Висновки з проведеного дослідження. Перспективи розвитку транспортної системи України залежать не тільки від розвитку світової економіки, її виходу з кризи та поновлення вантажопотоків, а й від здатності транспортної галузі вчасно реорганізувати роботу та адаптувати свої структури до нових вимог.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Официальный сайт Государственной службы статистики Украины [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Мировая транспортная система: структура и развитие. Официальный сайт журнала «Бизнес-Центр» [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://biznesdays.ru/mirovaya-transportnaya-sistema-struktura-i-razvitie.html>.
3. Геоeкономiчнi сценарiї розвитку i Україна / М.З. Згуровський, Ю.М. Пахомов, І.К. Бистряков, Е.Г. Кочетов; Науч. ред. А.С. Філіпенко. – Київ: Академія, 2010. – 326 с.
4. Официальный сайт: Международный транспортный форум [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.internationaltransportforum.org>.
5. Митрофанов А.Ю. Концентрация в экономике и экономической географии: Учеб. пособие. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 2002. – 80 с.